

Giorgio Vasari

Sanatçuların Hayat Hikâyeleri

Türkçesi: Elif Gökteke

İÇİNDEKİLER

Sunuş 7

Bir Sanat Yazarı Olarak Giorgio Vasari

Uşun Tükel

Önsöz 25

Cimabue 43

Giotto 73

İkinci Bölüme Önsöz 73

Uccello 83

Ghiberti 92

Masaccio 108

Brunelleschi 115

Donatello 148

Piero Della Francesca 162

Fra Angelico 169

Alberti 177

Fra Filippo Lippi	183
Botticelli	191
Verrocchio	198
Mantegna	206
Üçüncü Bölüme Önsöz	213
Leonardo Da Vinci	219
Giorgione	234
Correggio	239
Raffaello	244
Michelangelo	277
Tiziano	373

FLORANSALI RESSAM CIMABUE'NİN HAYATI

Y. 1240 – 1302 (?)

Bahtsız İtalya diyarını durmadan kasıp kavuran ve iyice kaplayan felaketler dalgası, bina denmeye değer her şeyi yıkmakla kalmadı, orada yaşayan sanatçıları da tümünden silip süpürdü; hem bunun sonuçları da çok daha büyük oldu. Ne var ki en sonunda, Tanrı'nın inayetiyle, resim sanatını yeniden başlangıçtaki durumuna kavuşturacak olan Giovanni Cimabue, Floransa şehrinde 1240 yılında dünyaya geldi. Cimabue büyürken, babası ve başka bazı kimseler tarafından mükemmel bir kişilik ve zekâ sahibi olduğu görüldü, okuması için o sıralarda Santa Maria Novella'daki rahip adaylarına gramer dersleri veren bir akrabanın yanına gönderildi. Ama ders çalışmak yerine, sanki Tanrı'dan esin almışçasına, defterlerini ve kitaplarını insanların, atların, evlerin ve hayal ettiği çeşit çeşit şeylerin resimleriyle doldurarak geçirdi bütün zamanını. Talih içgüdüsel bir yeteneği olan bu çocuğun yüzüne kesinlikle güldü. Çünkü, Floransalı yöneticiler o dönemde tümünden yok olduğu zamanki kadar kötü bir durumda bulunmayan resim sanatını eski durumuna yeniden kavuşturacakları umuduyla bazı Yunanlı ressamı çağırmaya karar verdiler. Başka projelerin yanısıra, bu zanaatkârlar, ana şapel Santa Maria Novella'nın yanına kurulmuş olan Gondi Şapeli'ni süslemeye başladılar. Gondi Şapeli, zamanla çatısı ve duvarları neredeyse tümünden yıkılmış olsa da hâlâ yerli yerinde durmaktadır. Artık Cimabue, kendisine cazip gelen sanatta ilk adımlarını atıyor, hep derslerinden kaçıp bütün gününü o sanatçıları çalışırken seyrederek geçiriyordu. Sonuçta babası ve Bizanslı ressamlar çocuğun resme yeteneği olduğuna, eğer zamanını bu uğraşa vakfederse son derece başarılı olacağına karar verdiler. Böylece, Cimabue'yi sevindirecek bir şey oldu; babası bu sanatçıların yanında çalışması için bir anlaşma yaptı. Sonradan, doğal yeteneklerinin de yardımıyla, Cimabue kendisini işe öyle verdi ki hem çizim hem de renklendirme konusunda ona resim öğretenle-

Cimabue, *Thahta Oturan Meryem*, 1290-95, Louvre Müzesi, Paris.

ri geçti. Söz konusu zanaatkârlara gelince, onlar hırslı olmayan adamlardı. Floransa'da gerçekleştirdikleri işler, bugün görebildiğimiz gibi, Yunan'ın incelikli antik üslubuyla değil, o döneme özgü katı üslupla yapılmıştı. Cimabue bu Yunanlıları taklit etmesine rağmen resim sanatını son derece ilerletti, onların düzeyinin çok çok yukarılarına taşıdı. Yaptığı iş ve kazandığı şöhretle, doğduğu şehri onurlandırdı. Floransa'da Santa Cecilia'da altının arkasındaki resim gibi, Santa Croce'de koro yerinin sağ tarafında bir sütuna hâlâ asılı duran Meryem panosu gibi, geride bıraktığı resimlerden şehri onurlandırdığını anlıyoruz. Bundan sonra, Aziz Francesco'nun altın zemin üstüne küçük bir pano resmini yaptı. Aziz'i en iyi bildiği şekilde yani doğadan çalışarak çizdi. Bu, o zaman için bir yenilikti. Aziz Francesco'nun hayatının bütün hikâyesini anlatan sahneler ekledi ve bunun için altın zemin üstüne küçük figürlerle dolu yirmi küçük resim kullandı. Daha sonra Vallombrosia keşişlerinin Floransa'daki Santa Trinità manastırı için büyük bir pano resimlemeye koyuldu. Bu resminde Cimabue daha önce sağlama aldığı şöhretinin haklılığını kanıtlamak için büyük çaba harcadı. Özgün bir yaratma gücü sergiledi; Meryem'i çok güzel bir vaziyette, kollarında oğlunu tutarken ve çevresini tapınan melekler sarmış olarak, altın bir zemin üstünde tasvir etti. Pano bittiğinde keşişler resmi kiliselerinin başaltarının üstüne astılar. Sonradan, Alesso Baldovinetti'nin bugün hâlâ aynı yerde duran resmine yer açmak için, Cimabue'nin resmi güney sahının yan şapeline aktarıldı. Daha sonra Cimabue Porcellana hastanesinde, Via Nuovo'nun Borgo Ognissanti'ye giden köşesinde freskler yaptı. Ortada ana giriş kapısının bulunduğu ön cephenin bir tarafına Meryem'e Müjde'yi resmetti, öteki tarafına ise İsa'yı Kleopas ve Luka'yla birlikte gösteren resmi yaptı. Bütün figürler doğal boyutlarındaydı. Bu yapıtıyla Cimabue Yunanlıların ölmüş geleneğinden kesinlikle uzaklaştı; zira Yunan resimleri ve mozaikleri ağır çizgiler ve konturlarla kaplıyken, Cimabue'nin resmettiği kumaşlar, giysiler ve öbür aksesuarlar biraz daha yumuşak, daha gerçekçi, daha akıcı idi. (Şurası kesin ki Yunanlıların ham, katı ve vasat üslubunun araştırma incelemeye ilgisi yoktu; desenini ilerletmeyi denemeyi hiç düşünmemiş, güzel renkler ya da övgüye değer buluşlar peşinde hiç koşmamış ressamların yıldan yıla kuşaktan kuşağa aktardıklarını körü körüne izlemekten kaynaklanıyordu.) Bundan sonra, Cimabue'ye Santa Croce'deki işleri ısmarlamış olan yüksek rütbeli Rahip yine siparişte bulundu. Sanatçı, kilisede bugün hâlâ görülebilen, ahşap üstüne büyük bir Çarmıha Geriliş tablosu yaptı. Rahip o kadar memnun oldu ki Cimabue'yi Pisa'da rahibelerin bulunduğu San Francesco manastırına götürdü. Cimabue burada Aziz Francesco'nun bir pano resmini yaptı. Manastırdakiler bu yapıtın az rastlanır nitelikte bir resim olduğu kanısındaydı çünkü hem Aziz Francesco'nun başının duruşunda hem de kumaşların dökülüşünde tanımlanamaz bir mükemmellik gördüler.

Ne Pisa’da ne de aslında İtalya’nın herhangi bir yerinde Bizans üslubuyla çalışan hiç kimsenin o zamana dek kalkışmadığı bir yöntemdi bu. Daha sonra yine aynı kilise için Cimabue, altın zemin üstünde Meryem’i, oğlunu kollarında tutarken ve etrafı meleklerle kuşatılmış olarak gösteren geniş bir pano resmi yaptı. Kısa bir süre sonra bu resim kaldırılıp yerine bugün hâlâ orada duran mermer altar konuldu, resim de kilisenin içine, kapıdan girince sol tarafa yerleştirildi. Bu yapıtı için Pisa’lılar Cimabue’yi övgülere boğdular ve cömertçe ödüllendirdiler. Sanatçı yine Pisa’da, Ripa d’Arno’daki San Paulo manastırının başrahibinin isteği üzerine, Azize Agnese’nin küçük bir pano resmini yaptı. Azize, yaşamından sahneleri temsil eden çeşitli küçük figürlerle çevrili olarak resmedilmişti. Bugün bu ufak resim aynı kilisede Kutsal Bakireler altarnının üstünde bulunmaktadır.

Söz konusu yapıtlar Cimabue’ye şöhret kazandırdı. Ressam, Umbria’daki Assisi şehrine davet edildi. Orada bazı Bizanslı sanatçılarla birlikte çalışarak San Francesco’daki Alt Kilise’nin tonozlarından bir kısmını süsledi, duvarlara İsa’nın ve Aziz Francesco’nun hayatından sahneler ekledi. Bu yapıtlarıyla Bizanslı ressamı kolayca geride bıraktı, daha da fazla hırsla kapılarak hiçbir yardım almaksızın Üst Kilise’ye bazı freskler yapmaya başladı. Koro yerinin üstündeki apsidlere dört bölüm halinde Meryem Ana’nın hayatından çeşitli sahneler resmetti. Meryem’in ölümünü, ruhunun İsa tarafından bulutlardan yapılma bir tahtla cennete çıkarılmasını, altında aziz ve azizelerden oluşan bir sıra, çevresinde meleklerden oluşan bir koro olduğu halde İsa tarafından taç giydirilmesini tasvir etti. Bütün bu freskler zamanla ve toz toprakla aşınıp gitmiştir. Cimabue kilisenin beş tonozunun kesiştiği yerlere de birçok sahne resmetti. Koro yerinin üstünde yer alan ilk sahnede doğal boyutlarından biraz daha büyük olarak dört İncil yazarını tasvir etti, resmi o kadar güzel yaptı ki bugün bile yapıtın ne kadar iyi olduğu görülebilir. Teni resmederken kullandığı renklerin tazeliğinden, Cimabue’nin gayretleriyle fresk sanatında ne kadar müthiş ilerlemeler kaydedildiği anlaşılabilir. İkinci kesişme alanını lacivert zemin üstüne altın yıldızlarla resimledi. Üçüncü alana İsa’yı, annesi Meryem’i, Vaftizci Yahya’yı ve Aziz Francesco’yu gösteren birkaç madalyon resmetti. Tonozun dört kesitinden her birinde birer madalyon, her madalyonda da birer figür yer alıyordu. Üçüncüyle beşinci tonoz arasında, dördüncü tonozda, tıpkı ikinci tonozdaki gibi lacivert zemin üstüne altın yıldızlar yaptı. Beşinci tonozda Dört Kilise Büyüğü’nü²⁴ tasvir etti; her birine dört büyük mezhebin üyelerinden biri eşlik ediyordu. Çok büyük gayret göstererek icra edilmiş, ressamı tüketen bir yapıttı bu.

24 Dört Kilise Büyüğü (Lat. *Doctores Ecclesiae*): Batı kilisesinde, erken Ortaçağ’da *doctor* unvanını elde eden dört kilise babası kastedilmektedir: Aziz Gregorius, Aziz Ambrosius, Aziz Augustinus ve Aziz Hieronymus. (ç.n.)